Mihai Eminescu

Cezara şi alte nuvele

Cezara

Mihai Eminescu

Editura Bestseller

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

I

Era-ntr-o dimineață de vară. Marea și-ntindea nesfârșita-i albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adânc-albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopții, stâncile negre de rouă abureau și se făceau sure, numai p-ici pe colea cădeau din ele, lenevite de căldură, mici bucăți de nisip și piatră.

Din niște colți de stânci despre apus se ridica o mănăstire veche încunjurată cu muri, asemenea unei cetățui, și de după muri vedeai pe ici pe colea câte-un vârf verde de plop ori de castan. Acoperămintele țuguiete de olane mucigăite, bolta neagră a bisericii, zidurile împrejmuitoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici ce-și fondau state, de procesii lungi de gâze roșii care se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mâncate de mult umblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozității decât locuință.

În dreapta mănăstirii se ridicau dealuri cu păduri, grădini, vii, sătucene cu căsuțe albe presărate prin dungile văilor, în stânga un drum trecea ca o cordea prin o nemărginire de lanuri verzi care se pierdeau în depărtarea orizontului, în dreptul ei marea, a cărei suprafață era ruptă pe ici pe colea de câte-un colț de stâncă ce ieșea de sub apă.

De-a lungul zidurilor împrejmuitoare mergeau cărărușe pe coasta dealului, curmate în cursul lor de mușunoaie de cârtițe. Pe una din cărări vedem un călugăr bătrân mergând spre poarta mănăstirei, cu mâinile unite după spate. Rasa i-e de șiac, e-ncins cu găitan alb, metaniile de lână spânzură c-un colț din sân, papucii de lemn se târâie și

clăpăiesc la fiecare pas. Barba albă i-e cam rară, ochii ca zărul neexpresivi și cam tâmpiți; nimic resignat sau ascetic în el.

Ajuns la poartă, trage clopoțelul, un frate îi deschide, el intră în curtea ce semăna a părăsită a mănăstirei, cu pardoseala ei de pietre pătrate printre care creșteau în voie fire de iarbă naltă, și-n mijlocu-i c-un iaz ale cărui maluri erau sălbătăcite de fel de fel de buruiene. Brusturi mari, lumânărele, sulcină și măzărichea care-și țese păturile ei de flori asupra întregii vegetații pe care o sugrumă cu încâlciturile ramurilor. Un cerdac lung, umbrit și multicolor răspunde c-o scară ce dă-n curte. Bătrânul deschide ușa tinzii și se face nevăzut înăuntrul clădirii.

În zidul lung și nalt al mănăstirii, privit din grădină, se văd ferești cu gratii negre, ca ferestrele de chilii părăsite, numai una e toată-ntrețesută cu iederă și în dosul acelei mreje de frunze-ntunecoase se văd în oale roze albe ce par a căuta soarele cu capetele lor. Acea fereastră dădea într-o chilie pe pereții cărei erau aruncate cu creionul fel de fel de schițe ciudate — ici un sfânt, colo un cățel zvârcolindu-se în iarbă, colo icoana foarte bine executată a unei rudaște, flori, tufe, capete de femei, bonete, papuci, în fine, o carte de schițe risipită pe perete. Un dulap cu cărți bisericești, un scaun cu spata naltă, haine călugărești spânzurate într-un cui, o ladă zugrăvită cu fel de fel de flori, un pat simplu de sub care se vedea o pereche de papuci și un motan negru, iată toată îmbrăcămintea. Prin mreaja vie și tremurătoare a ferestii pătrundeau razele soarelui și umpleau semiîntunericul chiliei cu dungi de lumină în care se vedeau mii de firicele mișcătoare care toate jucau în imperiul unei raze și dispar din vedere deodată cu ea.

Pe scaun șade un călugăr tânăr. El se află în acele momente de trândăvie plăcută pe care le are un dulău când și-ntinde toți mușchii în soare,

leneș, somnoros, fără dorințe. O frunte naltă și egal de largă asupra căreia părul formează un cadru luciu și negru stă așezată deasupra unor ochi adânciți în boltele lor și deasupra nasului fin, o gură cu buze subțiri, o bărbie rotunjită, ochii mulțumiți, cum am zice, de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine care-ar putea deveni cutezare, expresia lor e un ciudat amestec de vis și rațiune rece.

S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale ce luceau prin frunze, apoi luă creionul și desemnă pe perete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el, apoi deschise-o carte bisericească și pe-un colț de pagină zugrăvi papucul. Și ce profanație a cărților bisericești! Toate marginile erau profile de femei, popi, cavaleri, cerșitori, comedianți... în sfârșit, viața în realitatea ei, mâzgălită în fiecare colț disponibil.

Deodată intră bătrânul.

— Binecuvântează, părinte.

— Domnul. Ei, Ieronime, zise bătrânul vesel și-ntr-o ureche, ce mai lucrezi, ștrengariule?

— Eu? Dar când am mai lucrat eu ceva? Această presupunere jignește caracterul meu, părinte... Eu nu lucrez nimica; mă joc desemnând cai verzi pe pereți; dar să lucrez...? Sunt mai înțelept de cum arăt.

— Faci rău că nu-nveți pictura.

— Eu nu fac nici rău, nici bine, căci nu fac nimic. Mă joc.

— Îngropi talantul, fiule, îngropi talantul.

— Îngrop pe dracul, părinte.

— Apage Satana! zise bătrânul sărind într-un picior și aruncându-i-se-n brațe. Ieronim începu să râdă.

— Dumnezeu știe, tată, de unde iei atâta veselie. Eu am momente când sunt trist, tu... nu cred.

— Eu trist, Ieronime? Să mă ia dracul, fătul

meu, dac-am fost trist vrodată. Tristețea fuge de mine ca cumătru-meu de tămâie. Dar lasă asta... hai în oraș cu mine. Azi, intrând la starețul tău, am făcut o față cătrănită și turcească... am spus că-mi trebuiești tu pentr-o comândare, am mințit ca totdeauna — în sfârșit, îți concede societatea mea serioasă de cioclu. Noi, Ieronim, ne-om duce în oraș... știu într-un loc vin bun, știi colea, phiu! om juca cărți cu alți frățiori, om fuma din lulele lungi cât ziua de azi și ne-om uita pe ferești la duduci! Se-nțelege că fără...

— Se-nțelege.

— Mă mir cine dracul te-a călugărit pe tine, blestematule Ieronime?

— Mă mir cine dracul te-a călugărit pe tine, părinte?

— Cine? Dracul. S-ar înșela cineva crezând că toate ușurințele călugărilor aveau vreo însemnătate. Așa numitele lor blăstămății erau niște copilării, cu toată libertatea vorbelor cu care le-mbrăcau. Un pahar de vin, un joc de cărți, o lulea de tutun, din când în când o privire repezită asupra profilului unei copile zâmbitoare — astea erau în faptă și întotdeauna toate renumitele lor desfrânări. Tot farmecul consista în misterul cu care îmbrăcau fățarnic micile lor pasuri lumești.

Ieronim își aruncă rasa pe el, tăie o față sinistră, mucalitul bătrân tăie una smintită de tot, spre a face efect asupra spărietului portar, și amândoi ieșiră repede din mănăstire, spre a-și stâmpăra graba mersului abia în drumul mare, ce ducea la oraș.

II

— Contesă, voi face pe părintele D-tale să te silească ca să fii a mea.

— Cine se-ndoiește c-o poți face aceasta, cine, că ești în stare s-o faci. Tatăl meu îți datorește bani și d-ta vrei fata lui. Nimic mai natural. Vă veți învoi amândoi asupra prețului ca doi oameni de onoare ce sunteți... dar până nu-ți sunt femeie am dreptul de a te ruga să mă scutești... Vei avea destul timp să mă chinuiești când îți voi fi femeie.

Frumoasa contesă îi întoarse spatele și se uită din fereastă pe uliță. Ea începu să râdă, căci văzu pe-un bătrân mucalit silindu-se a tăia mutre evlavioase pentru a impune trecătorilor. Ieronim și Onufrei stăteau în uliță; Onufrei, numărând metaniile ce le ținea în mâinile unite pe pântece, Ieronim c-o față de-o adâncă și nobilă seriozitate.

Marchizul Castelmare se uită lung și sălbatec asupra acelei copile ce-i disprețuia amorul, apoi ieși iute, trântind ușa după sine.

— Ce frumușel e călugărul cela, șopti contesa zâmbind. Și ce mucalit bătrân... Pare un paiazzo într-o rolă de intrigant. Ce nobile trăsături are tânărul... pare un demon... frumos, serios, nepăsător. Tot îi trebuie lui Francesco un model pentru demonul lui în

"Căderea îngerilor"... dac-am putea pune mâna pe călugăr...

— Maiestre — strigă ea tare, apropiind două scaune de fereastă. Intră un bătrân c-o bluză de catifea, cu fața naltă și senină, c-o barbă sură, s-apropie de copilă c-o întrebare pe buze.

— Vino lângă mine... Șezi ici... Ia te uită la acel călugăr tânăr. Ce frumos demon în "Căderea îngerilor", nu-i așa?

— Ce frumos Adonis în "Venus și Adonis", zise pictorul surâzând, d-ta Venus, el Adonis.

— Eei! asta-i prea tare. Francesco i-apucă mâna într-a sa și apropie gura de fruntea ei frumoasă.

— Ești copilă, zise el încet, și de ce nu? Tu vrei să iubești... toată fibra inimii tale tremură la această vorbă... Vrei dar ca un bărbat pe care nu-l iubești, acel Castelmare, să te ia de soție...? Știi că sunt bogat... știi că te iubesc ca pe fiica mea... știi că tatăl tău te-ar vinde dacă i s-ar plăti prețul ce-l cere, căci e sărac, desfrânat, jucător... și că nu-i o altă cale ca să scapi de nenorocire decât fugind de această casă. Vrei un părinte?... Iată-mă... Vrei o casă? A mea îți stă deschisă. Vrei un amant, Cezara?... Iată-l. Și eu am iubit... cunosc din tinerețe această dulce turbare... Tu ești însetată după ea... și cu toate astea ai fi în stare să scapi din mână cel mai frumos model de pictură... Un înger de geniu, căci demonii sunt îngeri de geniu... ceilalți care au

rămas în cer sunt cam prostuți.

— Dar bine, tată, n-o s-alerg eu după el, zise ea roșie ca focul.

— Vrei s-alerg eu după el?

— Ei nu...

— Ei da... Complimentele mele, domnișoară, zise Francesco repezindu-se spre ușă. L-ar fi oprit... nu-i venea la socoteală, ... să nu-l oprească... nu se cădea. Ea nu făcu nimica, ceea ce era mai cuminte în cazul de față. Pictorul ieși zâmbind cu răutate, dar cu deosebire încântat de mutrele ce le tăia Cezara... contrazicătoare, turburi, desperate.

Ea rămase-ntr-o confuzie. Privea la Ieronim. Ce frumos era... Inima tremura-n ea... l-ar fi omorât dacă ar fi fost al ei... Era nebună.

Dar ce frumoasă, ce plină, ce amabilă era ea! Fața ei era de-o albeață chilimbarie întunecată numai de-o viorie umbră, transparițiunea acelui fin sistem venos ce concentrează idealele artei în boltită frunte și-n acei ochi de-un albastru întuneric care sclipesc în umbra genelor lungi și devin prin asta mai dulci, mai întunecoși, mai demonici. Părul ei blond pare-o brumă aurită, gura dulce, cu buza dedesupt puțin mai plină, părea că cere sărutări, nasul fin și bărbia rotundă și dulce ca la femeile lui Giacomo Palma. Atât de nobilă, atât de frumoasă, capul ei se ridica c-un fel de copilăroasă mândrie, astfel cum și-l ridică caii de rasă arabă, ș-atunci gâtul nalt lua acea energie

marmoree și doritoare totodată ca gâtul lui Antinous.

Ea-și culcă capul într-o mână și privi la acel tânăr călugăr cu o indefinibilă, resignată dorință. Toate vorbele lui Francesco ea nu le lua decât de glumă, a cărei realitate, ce-i drept, i-ar fi și plăcut. Ce întunecoase bucurii simțea inima ei în acea privire, ... cum ar fi dorit... ce ar fi dorit?... Ah! cine o spune, cine-o poate spune, și care limbă e-ndestul de bogată ca să poată exprima acea nemărginire de simțiri care se grămădesc nu în amor însuși, ci în setea de amor. Ea visează-n fereastră... să viseze numai... n-ar fi un păcat analiza simțirilor ei?...

III

Onufrei și Ieronim, trecând pe strade, nu vedeau că erau urmăriți de-un om. Era pictorul. Ieronim avea să caute la poștă, unde și află, o scrisoare de la un unchi al lui, un bătrân sihastru. Iată ce scria:

Iubite în Cristos nepoate. Este o frumusețe de zi acum când îți scriu și sunt atât de plin de dulceața cea proaspătă a zilei, de mirosul câmpiilor, de gurile înmiite ale naturii, încât pare că-mi vine să spun și eu naturii ceea ce gândesc, ce simt, ce trăiește în mine. Lumea mea este o vale, încunjurată din toate părțile de stânci nepătrunse care stau ca un zid dinspre mare, astfel încât suflet de om nu poate ști acest rai pământesc unde trăiesc eu. Un singur loc de intrare este — o stâncă mișcătoare ce acoperă măiestru gura unei peștere care duce pân-înlăuntrul insulei. Altfel cine nu pătrunde prin acea peșteră crede că această insulă este o grămadă de stânci sterpe înălțate în mare, fără vegetație și fără viață. Dar cum este inima? De jur împrejur stau stâncile uriețești de granit, ca niște păzitori negri, pe când valea insulei, adâncă și desigur sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de vițe sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată. Și deasupra păturii afânate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri umplu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurând lumina soarelui. Stâncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată! Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din când în când câte un nourel alb ca și când s-ar fi vărsat lapte pe cer. În mijlocul văii e un lac în care curg

patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea văratică a văii și prin depărtare, prin iarba verde, pe costișe de prund, le vezi mișcându-se și șerpuind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncându-se în brațele bulboanelor în care se-nvârtesc nebune, apoi repezindu-se mai departe, până ce, suspinând de satisfacere, s-adâncesc în lac. În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă, mică, cu o dumbravă de portocale. În acea dumbravă este peștera ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine anume pentru albine. Lucrez toată ziua câte ceva. Știi că-n tinerețea mea am fost la un sculptor. De aceea, după ce-am netezit granitul peșterii mele, am umplut suprafața pereților cu ornamente și basreliefuri cum le umpli tu cu schițe. Deosebirea-i că sculptura e goală, prin urmare chipurile ce le sculptez eu, asemenea. Pe un perete e Adam și Eva... Am cercat a prinde în aceste forme inocența primitivă... Nici unul din ei nu știe încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o știe... formele sunt virgine și necoapte... în expresia feței am pus duioșie și nu pasiune, este un idil liniștit și candid între doi oameni ce n-au conștiința frumuseții, nici a goliciunii lor. Ei umblă-mbrățișați sub umbra unui șir de arbori, dinaintea lor o turmă de miei.

Cu totul altfel e Venus și Adonis. Venus e numai amor. Ea-și pleacă capul ei îmbătat de pasiune pe umărul acelui tânăr femeiește-frumos, timid și înamorat în sine, și el se uită furiș la formele perfecte ale zeiței ce-l fericește, căci i-e rușine să se uite de-a dreptul. El joacă rolul unei fete naive pe care amantul ar fi descoperit-o.

În genere îmi place a reprezenta pe femeia agresivă. Bărbatul e firește agresiv, va să zică natura se repetă în fiece exemplar în astă privință

și excepțiile ei sunt tocmai femeile agresive. Este o nespusă gentilețe în modul cum o femeie ce iubește și care e totodată inocentă, timidă, trebuie să se apropie de un bărbat sau ursuz, cine știe prin ce, sau și mai pudic și mai copil decât ea. Cum vezi nu vorbesc de curtizane, de femei a căror experiență este călăuza amorului, ci tocmai de agresiunea inocenței femeiești. De aceea sculptez acum tocmai pe peretele cel mai alb pe Aurora și Orion. Știi că tânăra Auroră răpește pe Orion, de care se-namorase însăși cruda și virgina Diana și-l dusese în insula Delos. În fața lui Orion exprim acel fond de întuneric și mândrie care-l vezi mai în fața tuturor tinerilor, în Aurora acea veselie nestingibilă a fetelor tinere, -a sculpta agresiunea în o asemenea față este greu... Un lucru-mi pare ciudat. După orele care în amor se numesc păstorești rămâne în om o profundă descurajare și tristețe, ba susțin chiar că în acele momente omul e mai capabil de sinucidere, ba mai nepăsător față cu moartea decât orișicând. Găsesc pe de altă parte că un tânăr nesedus e mai greu de a seduce decât o fată, și că biata Venus trebuie să-și fi avut chinul ei cu Adonis. Este un mister în această aversiune înainte, în tristețe după plăcere. Dar eu nu-l pricep.

Umblu la școală. Știi la cine: la albinele mele. Am părerea cum că toate ideile ce plutesc pe suprafața vieții oamenilor sunt creații ce aruncă o manta pe un corp ce se mișcă. Ele sunt altceva decât mișcarea corpului însuși, deși atârnă de la ea. Mai întâi statul albinelor. Ce ordine, măiestrie, armonie în lucrare. De ar avea cărți, jurnale, universități, ai vedea pe literați făcând combinații geniale asupra acestei ordine ș-ai gândi că-i făptura inteligenței, pe când vezi că nu inteligența, ci ceva mai adânc aranjează totul cu o simțire sigură, fără greș. Apoi coloniile. În toată vara vedem câte două sau trei generații colonizându-se din statul matern, și ceea ce ne bucură este lipsa

de fraze și rezonamente cu care la oameni se-mbracă această emigrare a superfluenței locuitorilor. Apoi revoluțiile. În tot anul o revoluțiune contra aristocrației, a curtizanilor reginei — minus contractul soțial, orațiunile parlamentelor, argumente pentru dreptul divin și dreptul natural. Cinis et umbra sumus.

Dar, vei răspunde, părinte, duci idei și cugetări în natură după analogia împrejurărilor omenești, judeci așadar organizațiunile de stat ale animalelor numai întrucât le vezi asemănătoare cu cele omenești și încifrezi lumea noastră în lumea lor. Nu. Oamenii înșii duc o viață instinctivă. De obiceiuri și instituțiuni crescute pe temeiul naturii se lipesc religiuni subiective, fapte rele și mizerabile, însă foarte cu scop și tocmai acomodate cu strâmtoarea de minte a celor mai mulți oameni. Asta merge multă vreme astfel. Te naști, te-nsori, faci copii, mori, tocmai așa ca la animale, numai că-n loc de ulița satului, unde paradează donjuanii patrupezi, există la oameni sala de bal, jocul, muzica, unde vezi asemenea junele maimuțe cu monoclu mirosind femelele. Și astfel trec multe bucăți de vreme, crezi ori nu crezi ceea cu ce ți se argumentează excelența acestei lumi, și mori apoi, fără ca cineva să mai întrebe după acea muscă care, ca învățat, a produs maculatură științifică, ori, după împrejurări, a predicat, a agitat republican ș.a.m.d. Și poate că din când în când ți-vin momente de luciditate în care privești ca trezit din somn și vezi deodată cu mirare c-ai trăit într-o ordine de lucruri strict organizată, fără ca s-o știi sau s-o vrei aceasta. Și această minte, care în turburea și pustia împingere și luptă a istoriei oamenilor, a istoriei unui ce elementar, are din când în când câte o fulgurațiune de luciditate, această lecuță de nonsens să vorbească și ea? Să aibă vo influență, să însemneze ceva, să incifreze ceva în natură, ea care nu-i decât o incifrațiune a aceleiași naturi?

Nici vorbă măcar.

Astfel vedem în marile migrațiuni ale popoarelor,unde fii minoreni ieșeau din țară pe când stupul matern sta locului, o analogie cu roiurile albinelor. Nu explicările ce se dau faptelor, ci faptele înșile sunt adevărul.

Doctrinele pozitive, fie religioase, filozofice, de drept ori de stat nu sunt decât tot atâtea pledoarii ingenioase ale minții, al acestui advocatus diaboli care e silit de voință ca să argumenteze toate celea. Acest mizerabil avocat e silit să puie toate într-o lumină strălucită și, fiindcă existența este în sine mizerabilă, el e nevoit să împodobească cu flori și c-o aparență de profundă înțelepciune mizeria existenței, pentru a înșela în școală și în biserică pe tucanii cei mici, care intră abia în scenă, asupra valorii vieții reale. Pentru lucrătorii statului onoarea, pentru soldați gloria, pentru principi strălucirea, pentru învățați renumele, pentru proști cerul, și astfel o generațiune înșeală pe cealaltă prin acest advocatus diaboli moștenit, prin acest sclav silit la șireție și sofisme, care aicea se vaieră ca popă, colo face mutre serioase ca profesor, colo parlamentează ca avocat, dincolo taie fețe mizerabile ca cerșitor. Acest din urmă o face pentr-un pahar de vin ce-l are in petto, altul pentr-un titlu, altul pentru bani, altul pentru o coroană, dar la toți în esență este aceeași, un moment de beție.

Iată ce învăț eu de la dascălii mei, de la albine — în școală la ele văd că suntem umbre fără voință, automați care facem ceea ce trebuie să facem și că, pentru ca jucăria să nu ne dezgusteze, avem această mână de creieri care ar vrea să ne dovedească că într-adevăr facem ce voim, că putem face un lucru sau nu... Aceasta-i o înșelare de sine în care mulțimea de probabilități e confundată cu ceea ce suntem siliți a face.

Viața internă a istoriei e instinctivă; viața exterioară, regii, popii, învățații, sunt lustru și

frază și, cum de pe haina de mătasă pusă pe un cadavru nu poți cunoaște în ce stare se află, astfel de pe aceste vestminte mincinoase nu poți cunoaște cum stă cu istoria însăși.

Eu, mulțămită naturii, m-am dezbrăcat de haina deșertăciunii. Știu că tu ești pân-acum frate laic. Nu te călugări, copilul meu... nu te preface în rasă și comanac din ceea ce ești, un băiat cuminte. Am fost sihastru, nu călugăr. Aș vrea ca cineva să-mi ieie locul în această sihăstrie, căci sunt bătrân și poate curând să-mi bată ora mântuirii. Vină tu, dar numai după ce voi muri... pe cât trăiesc scutește-mă și tu. Am trebuință de singurătate. Bătrânețea este o moarte înceată, ce încet bate inima mea acum, ce iute bătea înainte de 60 de ani... Lume, lume! Și într-o zi va bate din ce în ce mai încet, apoi va înceta, căci s-a sfârșit undelemnul candelei. Știu că n-am să simt c-am să mor. Va fi o trecere molcomă și firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aș trezi numai iar... Îți sărut fruntea,

Euthanasius

IV

Pe când Ieronim ieșea cu Onufrei dintr-o veche zidire, îi văzu Francesco și intră în vorbă cu cel dintâi, ca să-i steie model pentr-un tablou al său. Acesta, văzând că n-avea ce găsi de împotrivit bătrânului maestro, se-nvoi și plecară tustrei spre locuința lui. În drum, părintele Onufrei, dând ca din întâmplare de mâna pictorului, care conținea vro câteva piese de aur, crezu că ce-i găsit îi bun găsit și, strângând cu multă amiciție și intenție luătoare mâna acestuia, gândi că are multă cauză de-a se depărta, mai ales că tablele de la crâșmă l-invitau cu dragoste — deci pretestă ce pretestă și se duse.

În vremea asta Cezara, curioasă și neastâmpărată, cotrobăia prin odaia pictorului. Ea s-apropie de tabloul acoperit c-o pânză, o ridică și se uită întrucât înaintase lucrarea "Căderei îngerilor". Cu fața de o senină seriozitate întindea Arhangelul Mihail spada sa de foc în aer. Pletele lui blonde fluturau împrejurul capului său alb ca marmura și a frunții boltite și ochii lui albaștri străluceau pare că de putere și energie. Brațu-i se întindea spre haos... aripile lungi și albe păreau a se ajunge într-o elipsă deasupra umerilor lui și deasupra frunții se-ncovoia un cerc de stele albastre. Fondalul era haos, în sus străbătut pe ici pe colea de câte-o stea murind, jos întunecos și rece. Dar în dreptul spadei îngerului era lăsată o dungă cenușie de loc gol pentru figura demonului urmărit.

Ea auzi pași în tindă. Un paravan ascundea patul artistului... ea s-ascunse după el... șezu pe pat... și se uită. Intră Francesco cu tânărul călugăr. Inima-i bătea în pereții pieptului de credea că voiește să i se spargă. Artistul îi arătă lui Ieronim tabloul și

locul ce are să-l ocupe chipul său pe acea pânză; apoi intrară amândoi într-un cabinet. Cezara nu se mișca din loc... tăcea ca peștele.

Francesco reveni, își căută paleta, pensulele, lăsă peste fereastă o perdea de matasă albastră, încât camera se umplu de un aer vioriu... așeză la un loc potrivit un piedestal negru de lemn, ușa cabinetului se deschise... și... Cezara era să răcnească... dar își astupă gura c-o mânuță și cu alta ochii. Să vorbim încet... cel puțin lectorii mei închipuiască-și că le vorbesc la ureche... ia să vedem, rămas-a mâna Cezarei tot la ochi? Sânii îi crescuse într-atâta de bătăile inimii încât sărise un bumb de la pieptărașul cam îngust de catifea neagră... de ce-l și încheiase? Dar cine știa că inima ei o să aibă asemenea turburări? Ea-și dezbumbă pieptarul, sânii ei albi ca zăpada se eliberară din închisoarea lor de catifea și ea răsuflă adânc, deși încet. Apoi își puse iute mâna la ochi iar, până ce i se răcori sufletul... Apoi ridică un degețel, ... cel mic, deasupra ochilor și se uită printre degete... Văzu un cap frumos pe niște umeri largi și albi, pe un bust ce părea lucrat în marmură... Acum era să-i plesnească colanul... ea-l descheie din sponci și, răsuflând din ce în ce mai liniștit, începu să privească întregul acel model frumos, din a cărui mușchi și forme respira mândria și noblețа... Mâinile ei îi căzură-n jos, căci era obosită de emoțiune, dar nu sătulă de-a privi. Tremura cu toate astea ca varga și i-ai fi auzit clănțănirea dinților dacă n-ar fi ținut gura strâns încleștată.

Penelul pictorului zbura pe spațiul gol ce și-l lăsase pe pânză și sub mână-i se născură formele lui Ieronim, din sus în jos, formă cu formă până la umeri, pe care pictorul schiță două lungi și strălucite aripi negre... Ședința era lungă. În vremea aceea Ieronim stătea pe piedestal drept, nemișcat, mândru ca un antic Apollo în semiîntunericul vânăt al odăii, pe care pictorul îl

făcuse anume pentru a nimeri tonul fundamental al figurii.

— Ieronim! întrerupse Francesco tăcerea ce domina în sală. Cezara se sperie la aceste sunete. Îi veni ideea ciudată că pictorul are de gând să deie paravanul într-o parte... atunci ea era descoperită... cu toaleta ei dezordonată, cu părul vâlvoi, cu ochii aprinși în cap și cu fața roșie ca sângele... Dar nu era asta.

Pictorul zise: "Am ajuns la cap. Trebuie să te fi îndoit vreodată în viața ta de ceva. Reamintește-ți acea situație, ca să văd ce expresie va lua fața ta".

Ieronim își rechemă în minte scrisoarea bătrânului Euthanasius și o zâmbire rece, sceptică, îi descleștă puțin buzele. O, de ar fi înmărmurit astfel! Era o durere mândră în fața lui, și bietei Cezare îi ieși o lacrimă în ochi.

— Da, da! asta-i expresia! zise Francesco inspirat. Ochii lui se entuziasmară și penelul său schiță în fugă acele trăsături de-o dureroasă amărăciune în fața întunecatului său geniu infernal.

— Ce nenorocit trebuie să fi fost când reamintirea îi schimbă fața — gândi Cezara și o duioșie dulce și liniștită îi umplu sufletul... Ea nu mai era aceeași. Din tremurătoare deveni lină — acuma-l iubea. În acea frumoasă statuă de marmură albă, în acel Adonis încremenit ea presupunea un suflet... Îi venea să plângă acum... buzele ei se descleștară c-o dulce expresie de durere și de amor, ea-și înclină capul în perini și-și închise ochii. Simțea că plânge fără să vreie.

— Mi-ar trebui încă câteva ședințe, zise Francesco. Cezara-și deschise ochii, dar... Francesco trăsese perdeaua și ea-l văzu din nou pe Adonis al ei în lumina cea plină a soarelui. Își astupă iar ochii și auzi cum pictorul și Ieronim se depărtaseră în cabinetul alăturat. Ea sări repede, tiptil, încet, se repezi pe uș-afară în buduarul ei, s-aruncă pe pat, ș-ascunse fața în perini și boțea tot

ce începea în mâini. Când Francesco intră în odaia ei, ea s-aruncă în gâtul lui, îl strânse spasmodic, îl dezmierdă, îl sărută...

— Ce-i, copila mea?

— Nimic.

— Îți place? Ea șopti ceva neînțeles, cu ochii plini de lacrimi și dorință.

V

Cezara către Ieronim

Iartă dac-o femeie îți spune că te iubește. O femeie frumoasă și tânără, căci știu că sunt frumoasă. Dar știu eu... tu ești atât de mândru, știi a privi atât de rece...Ah! cum aș topi gheața ochilor tăi cu gura mea -iubite! De ce să mai îmbrac amorul cu vălul rușinii... când te iubesc, când aș primi să fiu servitoarea ta, numai să mă suferi într-un colț al casei în care vei locui tu, să suferi ca să sărut perina pe care va dormi capul tău. Vezi tu ce copil supus, umilit, este amorul? Tu crezi că sunt o nerușinată, o rea, o femeie de defăimat: dar cugetă un lucru, că aș fi un miel, că n-aș vorbi un cuvânt, că aș tăcea privindu-te, dacă m-ai iubi și tu pe mine. Știu eu cum e inima ta? Pot eu ști? Vin de-mi spune cum este... Ce se petrece în acea cămăruță unde-aș vrea să locuiesc eu... numai eu. Și știi tu cum mă cheamă?

Cezara

. . . . . .

Ieronim către Cezara

Că ești frumoasă, cred; că mă iubești, îți mulțămesc; că-mi oferi tot ceea ce tu crezi că m-ar face fericit, mă face să fiu în stare de-a-mi jertfi viața pentru tine. Îți sărut mâna pentru voința ce ai de-a mă face fericit, deși te înșeli când crezi că amorul tău de femeie m-ar putea face. Amorul este o nenorocire și fericirea ce mi-o oferi, venin. Că n-o știi aceasta este împrejurarea care te face adorabilă. Dac-ai avea pentr-un moment ochii mei, ce altfel ți s-ar arăta această lume în care tu cauți și speri a găsi ce nu-i în ea — fericirea. Tu zici să te iubesc. Dacă te-aș putea iubi ca pe-o stea din cer... da! Dar dacă suspin, dacă doresc... n-aud eu din toate părțile aceleași suspine ordinare, aceleași

doruri... ordinare; căci care-i scopul lor? Plăcerea dobitocească, reproducerea în mușinoiul pământului de viermi noi cu aceleași murdare dorințe în piept, pe care le îmbracă cu lumina lunii și cu strălucirea lacurilor, aceleași sărutări grețoase, pe care le aseamănă cu zuzurul zefirilor și cu aiurirea frunzelor de fag. Este așa, sau nu?

Privește-ți-i, acei tineri cu zâmbiri banale, cu simțiri muieratice, cu șoapte echivoce, vezi acele femei care le răspund prin ochiri voluptoase și mișcându-și buzele — vezi! împrejurul acestui instinct se-nvârtește viața omenirii... Mâncare și reproducere, reproducere și mâncare!... Și eu să cad în rolul lor?... Să cerșesc o sărutare? Să fiu sclavul papucului tău, să tremur când îți vei descoperi sânul... sânul care mâini va fi un cadavru, și care după ființa sa este și astăzi? Să mă frizez ca să-ți plac, să-ți spun minciuni ca să petrec mintea ta ușoară; să mă fac o păpușă pentru... cine o și mai spune pentru ce? Nu! nu mă voi face comediantul acelui rău care stăpânește lumea; mi-e milă de tine, de mine, mi-e milă de lumea-ntreagă. Mai bine mi-aș stoarce tot focul din inimă, ca să se risipească în scântei, decât să animez cu el o simțire pe care o cred nu numai culpabilă, ci ordinară... Lasă-i să se mângâie în simțirile lor, lasă-i să se iubească, lasă-i să moară cum au trăit: eu voi trece nepăsător prin această viață, ca un exilat, ca un paria, ca un nebun!... numai nu ca ei. Sâmburele vieții este egoismul și haina lui minciuna. Nu sunt nici egoist, nici mincinos. Adesea, când mă sui pe o piatră naltă, îmi pare că în creții mantalei aruncate peste umăr am încremenit și am devenit o statuă de bronz, pe lângă care trece o lume ce știe că acest bronz nu are nici o simțire comună cu ea... Lasă-mă în mândria și răceala mea. Dacă lumea ar trebui să piară și eu aș putea s-o scap printr-o minciună, eu n-aș spune-o, ci aș lăsa lumea să piară. De ce vrei tu să mă cobor de pe piedestal și să mă amestec cu

mulțimea? Eu mă uit în sus, asemenea statuii lui Apollo... fii steaua cea din cer — rece și luminoasă! — ș-atunci ochii mei s-or uita etern la tine!

. . . . . .

Ieronim părăsise mănăstirea după sfatul lui Euthanasius și trăia izolat într-o chiliuță din oraș, pe care și-o împodobise cu flori și cu schițe zugrăvite de el. În această sihăstrie primea adesea vizitele lui Francesco. Într-o zi el îi arătă acestuia scrisoarea Cezarei.

— Ei, ai de gând să zici ba?

— Iată ce zic, răspunse arătând pe a sa.

— Fă ce vrei, dar astăzi vino-n atelierul meu, căci tabloul mi-e gata. Plecară și veniră — la Cezara acasă.

— Domnișoara Cezara, recomandă Francesco când intrară.

— Cezara? murmură Ieronim uimit și se uită lung, serios, în fața rușinoasă și roșie a bietei fete. Ieronim se așeză în colțul unui divan și părea rău dispus... Francesco ieși; iar Cezara... s-aruncă la picioarele tânărului cu mâinile unite, tremurând și aproape plângând.

— O! zise ea încet, ca și când s-ar fi temut de ceea ce zicea, și apucându-i o mână o duse la buzele ei — poți suferi amorul meu? să-l suferi numai... căci nu pretind să mă iubești; dar să te lași iubit... ca un copil... Am auzit că ești urâtor de femei, singuratic și am desperat iubindu-te...

El îi cuprinse talia, o ridică încetinel de la pământ, o așeză lângă el; apoi îi puse mâna după cap și se uită drept și lung în ochii ei... Îi era ciudat... nu-i venea să creadă ceea ce vedea cu ochii.

— Drept vorbești? întrebă el. Ea-și plecă fruntea-n jos. Văzuse zâmbetul lui și văzuse destul pentru a nu spera nimic. Ah! gândi în sine, ce plăcere poate găsi un om ca el într-o păpușă ușoară, în această mască de ceară a mea? Se

înțelege... Alt bărbat s-ar simți măgulit, el... nici măgulit nu-i... Știe că i se cuvine amor și mă-ntreabă numai, precum un dascăl pe eleva lui, amicabil însă destul de rece; "Adevărat vorbești?"

O altă femeie, mai mândră de frumusețea ei, ar fi ieșit vânătă de mânie și jignită de moarte din casă. Nu se oferă o femeie spre a fi refuzată. Ea? Era tristă. Ar fi plâns... ar fi plâns de-ar fi murit, dar nu putea fi supărată pe el.

Și el, cu cât o privea mai mult, cu atâta o găsea mai frumoasă. Avea milă de ea, deși nu voia să-i inspire speranțe deșarte, precum ar fi făcut orice bărbat în locu-i.

— Nu că nu ești frumoasă, Cezara. Să vorbim încet... te voi numi tu, căci îmi ești scumpă, deși nu te iubesc în felul în care aș dori eu însumi. Ascultă. Eu n-am iubit niciodată și poate că nici nu sunt în stare. Dar un lucru crede. Nu iubesc pe nimeni, dar dacă aș iubi, sigur că tu ai trebui să fii amanta mea. Simt o adorare în inima mea pentru tine care poate ar deveni amor... dacă... ei bine, dacă nu m-ai iubi tu pe mine. Eu singur nu știu cum să-ți descriu simțirea ciudată care-mi răcește inima, adică nu mi-o răcește atâta cât mi-o face somnolentă. Nu am dorințe și tu m-ai învățat de-a le avea... Îți pare ciudat asta... dar și mie. Pare că te-aș săruta... dacă nu m-aș teme că mi-ai da sărutarea înapoi; parcă te-aș iubi... atunci când ai fi supărată pe mine.

— Nu pot fi... nu mă pot preface... în nimic, zise ea. E trist, adaose liniștită și cu glasul puțin mai adânc, căci de la amorul tău atârnă fericirea vieții mele întregi... Acuma Castelmare are jocul liber... nu am cauze de-a mă opune căsătoriei cu el, căci tu nu vrei să știi nimica de mine. Nu mai voi să fug de la tatăl-meu, căci trebuie să caut a-mi uita nenorocirea, de se poate, prin o altă nenorocire... Sunt femeie... am crezut că sunt frumoasă... n-o mai pot crede... am crezut că am dreptul de-a disprețui amorul unui om ce mă iubește... mi s-a

răsplătit cumplit acest dispreț cu aceeași măsură.

— Cezara, zise el încet și înduioșat... mă lași tu să cuget asupra acestui lucru? Am o inimă și o minte ciudată. Nimic nu pătrunde în ele nemijlocit. O idee rămâne la mine zile întregi pe suprafața minții; nici mă atinge, nici mă interesează. Abia după multe zile ea pătrunde-n fundul capului ș-atunci devine, prin altele ce le-a fi găsind acolo, adâncă și înrădăcinată. Cezara, ... simțirile mele sunt tot astfel. Pot vedea un om căzând mort pe uliță și momentul întâi nu-mi face nici o impresie... abia după ore reapare imaginea lui și încep a plânge... plâng mult și urma rămâne neștearsă în inima mea. Tu spui să am milă de tine? Eu îți zic: ai milă de mine... căci dacă vrodată iubirea ar pătrunde în inimă-mi, aș muri de amor. Tu nu mă-nțelegi, numai simt că amorul și moartea mea vor fi foarte aproape una de alta. Ceea ce am nemijlocit este simpatia... aceasta o ai întreagă. Iubește-mă de voiești, dacă — lasă să-ți spun acest dulce cuvânt — dacă ai îndurarea s-o voiești. Tu gândești că eu nu te-aș putea iubi? Te înșeli... Lasă-mi numai timp... ca icoana ta să pătrundă adânc în inimă, să mă familiarizez cu această idee, eu, care n-am fost iubit, nici am iubit pe nimenea... și gândesc cum că tot aș putea nebuni iubindu-te.

El o sărută pe frunte și ieși... Ea surâse. Luă un joc de cărți și le meni, ca să vadă dac-a veni mâini, și zise lin, înșirând cărțile:

— Dac-a veni mâini, l-oi iubi; dacă n-a veni, atunci... atunci asemenea l-oi iubi

. . . . . .

Ieronim către Euthanasius

Dezmierd un chip de copilă în felul meu... adică umplu un album cu diferitele expresii ale unui singur cap. E ciudat că ochii mei atât de clari, pot să zic de-o cerească claritate, nu pot cuprinde nimic deodată. Mâzgălesc pereții. Am intrat la o copilă înamorată de mine, pe care însă n-o iubesc... Am văzut-o roșie, sfioasă, turburată... Am

zugrăvit în cartea mea această expresie. A-ngenuncheat lângă mine... m-a rugat să-i sufăr iubirea... nu-ți pot descrie expresia de nevinovăție, candoare și amor din fața ei... dar am schițat-o... E de sărutat schița mea. Poate că e una din cele mai nimerite din câte-am zugrăvit. Am pus-o lângă mine. Deconcertare și o dulce resignație. Un profil îngeresc. I-am spus cuvinte bune. O rază de speranță în acea amabilă mâhnire a feței. O adorabilă schiță. Dar simt că din ce în ce schițele se familiarizează cu inima. N-o iubesc. Nu. Adio, părinte

. . . . . .

O iubești, fătul meu, fără s-o știi. Cinis et umbra sumus. Euthanasius

VI

Sunt oameni pe care spiritele de observație și femeile îi descoasă dintr-o singură apucătură — oameni cu puțin spirit, dar de-un caracter tare, expres, consecvent. Astfel era Castelmare. Dacă o femeie l-ar fi auzit trăgând clopoțelul, ar fi știut îndată cu ce față să-l primească; dacă un actor bun i-ar fi auzit pașii severi, apăsați și de-o aspră regularitate răsunând prin galeriile și coridoarele palatului Bianchi, ar fi știut prin o acțiune reconstructivă, fără să-l vadă, să-și imagineze aproape caracterul omului în cestiune: o natură comună, consecventă și puternică.

Puindu-și odată-n minte de-a lua pe Cezara vrând-nevrând, lui i-erau toate mijloacele binevenite, deși nu dispunea de multe, căci nu avea destul spirit pentru aceasta. Dar, întrucât îl servea inteligența, el cerca a descoperi dacă nu cumva șireata copilă ar avea vreun amor.

Deși Ieronim nu știa ce fel e simțirea lui pentru Cezara, îi plăcea să asculte de ea ca un copil de soră-sa mai mare și, drept vorbind, ea abuza într-un mod neiertat de această putere ce-o avea asupra lui. El simțea în prezența ei un fel de duioșie în inimă, un fel de fior fără de înțeles al cărui suvenire îl urmărea zile întregi. Nu se poate zice că era amor, căci, deși-i plăcea prezența ei, totuși îi plăcea și mai mult ca, departe de ea, să cugete la dânsa. În asemenea resuveniri, în care el se juca cu imaginea-i, prezența ei aievea îi era chiar supărătoare. Simțea parecă un ghimpe în inimă când ea era față, nu mai avea acea libertate de vis care era esența vieții sale și singura fericire a unui caracter mulțumit, fără amor și fără ură. Dacă mi-ar da pace, gândi el în sine, totuși ar fi cum ar fi. Atunci aș ținea-o de mâna ei mică și ne-am uita în

lună — în virgina lună — atunci o privesc ca pe o statuă de marmură sau ca pe-un tablou zugrăvit pe un fond luminos într-o carte cu icoane... Parecă părul ei e o spumă de aur, atât de moale-i... Și fața ei se poleiește într-un mod ciudat. Dar nu-mi dă cât lumea pace... mereu mă gâtuie... mă sărută — și zice c-o iubesc. Ba pe dracul. Altfel... e chiar frumoasă — să spun dreptul. Bărbia se rotunjește ca un măr galben... gurița câteodată parcă-i o cireașă... și ochii, ah ochii! Numai de nu i-ar apropia de-ai mei... îmi atinge genele și mă-nfioară pân-în tălpi. Atunci nu mai văd ce frumoasă e... o negură îmi întunecă ochii... atunci aș omorî-o... Asta nu-i trai, asta-i chin! Dar biata copilă... să fiu drept... ce știe ea că mă chinuie.

Și azi umbla prin grădina palatului Bianchi. Asemenea unor aripi de vultur sălbatic cuprindea ca un privaz părul negru și uscat, acea frumoasă și ostenită față de marmură de Paros. Pleoapele pe jumătate lăsate-n jos trădau mărimea ochilor lui de-un întunecos și demonic albastru și cu toate acestea dezgustați, buzele-ntredeschise arătau o energică durere și numai gâtul se-ndoia cu mândrie, ca și când nu și-ar fi pierdut-o sub greutatea vieții. — Noaptea era lucie, aerul părea nins de razele lunii, care se furișau prin întunecoasa verdeață a copacilor. El șezu pe o bancă, cu mâinile unite și lăsate peste genunchi, cu fruntea plecată și părul risipit peste ea, gândea lucruri de care nu-și da seama și numai luna lunecând pintre nouri umplea noaptea de vis. S-auzi un foșnet ușor care-l trezi... Era ea. Cum se schimbase acum? Fața ei nu mai era trasă, ci se rotunjea vădit, sânii ei erau mai plini, numai roșața din obraz dispăruse, făcând loc unei palori care-i da un aer de nespusă blândețe. Ochii nu mai aveau acea sălbatică și noptoasă strălucire în adâncimea cărora fulgera întunecosul amor și întunecoasa dorință... ci, limpeziți, nespus de adânci, te-ai fi uitat zile întregi în ei. Liniște și o melancolică pace

era în adâncimea lor... Și în acea față atât de palidă, plină dar tristă, surâdea suferitor oarecum gura de purpură... o roză a Ierihonului a cărei frumusețe nu se trece. Ea s-apropia încet prin aleile străbătute de seninul nopții pe cărările albe zugrăvite cu umbrele mrejelor de frunze. Ea-l văzu, dar nu-și iuți pasul. Îi ghicise ea caracterul? Poate. El stătea locului și se uita lung la ea cum s-apropia încet, asemenea unei lunatice, ca-n somn.

El..., rezemându-și cotul de spata băncii, își lăsă bărbia pe mână, mișcându-și încet degetele și se uita uimit, cu ochii strălucitori, la strălucitorul ei chip ce s-apropia. Ea șezu alături cu el, dar drept în lună. Nu-i atinse mâna — nimic. Luna o poleia frumos și ea era îndestul de vicleană spre a se lăsa muiată-n întreg de această dulce și voluptoasă lumină. El o privea mereu. Apoi își întinse el mai întâi mâna și apucă încet mânuța ei fină și rece. Ah! gândi, și un ce nemaisimțit îi trecu prin inimă... ah! cum îmi place acum. Acum se lipi cu-ncetul de chipul mlădios și ușor și, aplecându-și gura la urechea ei, îi șopti lin, deși cu glasul plin de înfocare:

— Privește la lună, luna mieze-nopții — frumoasă ca un copil de patrusprezece zile și — rece... Nu simți tu c-a încetat toată durerea vieții, orice dorință, orice aspirare în privirea acestui mândru tablou din care faci și tu parte... Acum ești în capul meu, înger, frumoasă cum nu te-am văzut niciodată... dulce... Nu știi tu că eu te iubesc...?

Ea se-nfioră, dar tăcu.

— Și apoi privește asupra orașului întreg, pe acest amestec strălucit de palate și drumuri, vezi cum, ajunse de lună, strălucesc asupra maselor întunecoase vârfurile turnurilor și pânzele de la corăbii pe râu. Și cu toate acestea centrul acestui tablou ești tu! tu! tu!... Nu s-aude nimic... decât departe-n vro grădină privighetoarea și s-aude vuind încet o roată de apă. Și tu privești tăcută și nevinovată asupra acestei lumi... Trandafirii

înfloresc pe fața ta... Tu, regină a sufletelor, nu ești curată ca izvorul? mlădioasă ca chiparosul? dulce ca filomela? tânără ca luna plină, copilăroasă ca un canar, iubită ca o Dumnezeire? Privește, zise el și mai încet, strada aceea strâmtă și întunecoasă: numai într-un singur colț îi taie umbra o dungă de lumină, dar în acel loc pare c-a nins... Vino cu mine... vino cu mine acasă... Voi da-ntr-o parte perdeaua din fereasta odăii mele și vom privi toată noaptea la cer... Ah! te iubesc!... țipă el apăsat... te iubesc!... o văd prea bine că te iubesc!

El o strânse cu atâta putere încât se-ncleștase amândoi într-o îmbrățișare lungă și nervoasă. Apoi el recăzu obosit de-o simțire nemaicunoscută pe spata băncii, își închise ochii și-și lăsă capul pe acea spată. Luna-l bătea drept în față, Cezara veni drept înainte-i, se-nclină asupră-i, se ținu cu amândouă mâinile pe spata băncii și-l sărută, cu ochii pe jumătate închiși, de nenumărate ori. El nu simțea nimic... asemenea unui copil amețit de somn pe care mama îl dezmiardă.

S-auzi o foșnire în frunzele unui tufar. "D-zeul meu! — gândi ea speriată — dacă m-ar fi văzut cineva? — Poate Castelmare. Sărmanul copil! Cum se va întoarce el acasă? Acest om poate să-l pândească".

Ea-l lăsă un moment să se trezească din această beție... apoi îl întrebă lin, ca și când n-ar fi vrut să-i întrerumpă decât încet gândirile lui, somnul lui cel aievea:

— Știi să mânuiești sabia?

— Da! zise el.

— Să-ți aduc o sabie — nu-i așa?

— Da...

— Și mi-i da o sărutare pentru ea?

— Da. Ea se urcă repede în palat și peste două minute veni c-o spadă pe care i-o încinse, folosindu-se de ocazie de a-l strânge de mijloc.

— Dulcele meu sloi de gheață — tu, marmură! tu, piatră, tu!

— Dă-mi pace, Cezara. Îmi vine să mor.

— Nu, nu! îngerul meu... mergi acasă... Să nu ți se întâmple nimica pe drum... gândește la Cezara ta... mărgăritarule. Nu se putu opri de a-i lua capul între mâini și de-a-l mai săruta o dată... tare și cu zgomot.

— Acum mergi, mergi! Te rog.

— De ce mă rogi?

— Pentru că te-aș ucide de-ai mai rămânea.

— Cum?

— Știu eu cum, zise ea, vicleană ca un copil. Ea-l duse pân-la un hățiș și-l împinse afară din grădină. Apoi se întoarse și, îmbrățoșând un trunchi, zise încet și c-un fel de ciudă: "Ieronim! te mușc!" Ea bătu cu pumnii în trunchiul de copac; apoi se duse-n odaia ei și, rupându-și cu furie pieptarul de catifea, încâlcindu-și părul atât de blond, ea se uita în oglindă cu ochii înecați de lacrimi și cu buzele tremurătoare. Apoi se aruncă în pat și șoptea încet, foarte încet și înecată de suspinuri, cuvinte dulci, nepomenit de dulci și dezmierdătoare, pintre care străbătea numai un nume pronunțat mai tare... Ieronim.

Nu-i merse însă tot astfel lui Ieronim. El s-apropie de strada strâmtă, aerul lin al nopții îl trezise și, de o natură mult mai puțin senzuală decât porumbița lui, el rămăsese numai cu convingerea teoretică cum că o iubește. El trecu prin strada întunecoasă cu pasul lui ușor, la care se cunoștea ca să zic elastica greutate precum se simte la pasul unui cal de rasă, când auzi în urmă-i un pas sever, regulat ca al unui soldat, și recunoscu că-i al lui Castelmare. El se opri și se-ntoarse spre partea dinspre care venea sunetul... Castelmare sosi... Tăcere. Ieronim plesni cu vârful sabiei într-un zid de granit și, la scăpărare, se recunoscură ambii rivali. În același moment, fără să se fi schimbat vro vorbă măcar, săbiile începură a se crucișa, apoi s-auzi un geamăt... o cădere grea pe pavagiul dur al stradei; una din cele două umbre

dispăru într-o casă apropiată... cealaltă rămase mută.

VII

Ieronim se-ntinsese pe patu-i și dedese-ntr-o parte perdeaua de la fereastă spre a se uita cum luna apunea în râu, făcând parecă din suprafața lui un drum moale și luminos, când auzi bătând încet în ușă. El se sculă și deschise. Era pictorul.

— Tinere, zise el, trebuie să fugi cât mai în grabă din oraș.

— De ce?

— Ai omorât pe Castelmare.

— Știu.

— Știi. Dar ceea ce nu știi poate e că el e nepotul și moștenitorul lui podestŕ din acest oraș, că duelele sunt oprite și că poți ajunge la spânzurătoare.

— Ei și?

— Ei și? De unde-ai învățat acest limbagiu, Ieronim, adaose bătrânul molcom, copilul meu! Mi-ar părea rău de capul tău atât de frumos. Afară de-aceea mai ai o considerație... Iat-o.

El îi dete o hârtie mâzgălită în linii strâmbe. Acesta o deschise.

Cezara către Ieronim

Fugi te rog. Nu l-ai ucis pe Castelmare. Înăbușit de sânge, au zis oamenilor să-l aducă la noi. A povestit tot, cui îi datorește rana sa. Fugi... te rog! Pot să te urmărească încă-n astă noapte. Ce-i și mai trist: contele voiește să se logodească cu mine în starea în care se află și nu am nici o putere de-a rezista!... Dar te iubesc. Crede că nu voi supraviețui nenorocirea mea. Rămâind aici, nu m-ai scăpa, ci m-ai face numai să mor de îngrijire... paserea mea! Fugi, și poate că... ah! unde-i o speranță de care să mă țin?... nu vezi că nu știu ce să-ți zic... Ți-aș zice: vino la mine, și nu pot. Spune-mi: să te pierd, pentru a te mai vedea o

dată? Nu! Fugi, Ieronim; poate că vro întâmplare neprevăzută să mă păstreze pentru tine... poate contele să moară... îi doresc moartea... te iubesc! Nu, nu! nu crede că te iubesc într-atât încât să-ți zic să rămâi...

Adio... drăguțul meu! Cezara

Ieronim ș-aruncă mantia pe umeri și ei merseră pe țărmul râului, unde Francesco îi dădu barca lui. El îmbrățoșă pe bătrânul amic, desprinse barca de țărm, se sui și pluti în josul râului până ce, ajungând pe luciul înalt al mării, el aruncă cârmă și lopeți în apă, se culcă în barcă sub cerul ce-și ridica înstelata sa măreție, și astfel — un grăunte plutitor pe aria nemărginită a apelor — adormi adânc.

A doua zi soarele era sus când își deschise ochii. El văzu că barca lui se-nțepenise între niște stânci de piatră... Soarele stăpânea cerul și umplea sânul mării cu lumină. La malul continental el văzu răsărind din stânci pădurene o mănăstire veche prin ale cărei colonade de piatră sură, în cerdac, umblau cu pas regulat și încet călugărițe. O grădină unită cu murii mănăstirei se-ntindea până jos la poalele mării, care se mișca urcându-și apele până lângă un boschet de chiparos și roze tăinuit în ponorârea unei stânci, ca un azil de scăldătoare.

El se desculță și, sărind de pe-o piatră pe alta, cercetă stâncosul său imperiu. El dădu de un izvor de apă vie și dulce care se repezea cu mult zgomot din fundul unei peșteri. Intră în peșteră... o răcoreală binefăcătoare îl cuprinse pe el, pe care soare-l arsese în somnu-i... merse mereu înainte... peștera se lungea din ce în ce și devenea tot mai întunecoasă. Deodată văzu ca o zare de senin, dar îi păru că-i scapără. Văzând însă că ea nu pierea, el s-apropie și văzu o bortă, cât ai băga mâna, care corespundea undeva... se uită pe ea... văzu tufișuri mari și-i veni un miros adormitor de iarbă. El cercă să mărească borta cu puterea mâinilor, dar era un granit greu de înlăturat: numai un bolovan mare

păru că se mișcă. El îl urni, bolovanul se întoarse ca-n țâțâni și lăsă o mică intrare pe care o putea trece târându-se. El intră repede, împinse bolovanul la loc, acoperi chiar zarea cea mică cu pietre și pământ și, când își întoarse privirea ca să vadă unde intrase, rămase încremenit de frumusețea priveliștii.

Stânci uriețești și cenușii erau zidite de jur împrejur una peste alta pân-în ceruri și-n mijlocul lor se adâncea o vale, o grădină de vale cu izvoare, în mijloc c-un lac și-n mijlocul lacului o insulă pe care stăteau în șiruri lungi stupii unei prisăci mari.

— E insula lui Euthanasius, gândi el uimit și pășea încet, minunându-se la fiecare pas. Până și insectele erau îmblânzite în acest rai. Fluturi curioși, albaștri, auriți, roșii îi acoperiră părul lui lung și negru, încât capul lui părea presărat cu flori. Aerul acestei insule era plin de sărbători murmuitoare ale albinelor, bondarilor, fluturilor, iarba îi ajungea până la piept, măzărichea punea lațuri înflorite picioarelor... o căldură, un miros voluptos pătrundea raiul. El s-apropie de lac și, trecându-l pe unde era vad, veni în insulă. Albinele înconjurară bâzâind pe noul și tânărul împărat al raiului. S-apropie de peștera ce știa că trebuie să fie pe această insulă; o găsi într-adevăr sculptată-n piatră, găsi dalta și uneltele de sculptură, patul, un ulcior cu apă; dar bătrânul lipsea. Pe o mescioară era o foaie scrisă.

"Simt că măduva mea devine pământ, că sângele meu e înghețat și fără cuprins ca apa, că ochii mei abia mai reflectează lumea-n care trăiesc. Mă sting. Și nu rămâne decât urciorul de lut în care au ars lumina unei vieți bogate. Mă voi așeza sub cascada unui pârâu; liane și flori de apă să încunjure cu vegetația lor corpul meu și să-mi strățese părul și barba cu firele lor... și-n palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieții, "soarele", viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. Râul curgând în veci proaspăt să mă dizolve și să

mă unească cu întregul naturii, dar să mă ferească de putrejune. Astfel cadavrul meu va sta ani întregi sub torentul curgător, ca un bătrân rege din basme, adormit pe sute de ani într-o insulă fermecată".

Ieronim privi pereții sculptați cu scene de amor, văzu cărți vechi și scrieri multe pe polițele unui dulap răzimat de-un perete și, mirosind apa din ulcior, văzând că ea-i răsuflată și băhnită, presupuse că bătrânul trebuia să fi murit. Astfel el, moștenitorul firesc al acestui locaș de pace, a acestei grădini închise ca o odaie, răscoli cărțile, care erau toate alese și-i promiteau multă petrecere; scrierile moșneagului, în care fiecare cugetare era un monogram al acestui cap adânc și fericit și a căror rezonanță era atât de mare încât fiecare construcție trezea o lume de cugetări și analogii în capul tânărului. Într-adevăr, se familiariză în curând cu micul lui imperiu, era ca acasă, îngrijea de straturile grădinii și de stupi, umbla ca o căprioară sălbatică prin tufăriile și ierburile insulei. Adesea în nopțile calde se culca gol pe malurile lacului, acoperit numai c-o pânză de in — ș-atunci natura întreagă, murmurul izvoarelor albe, vuirea mării, măreția nopții îl adânceau într-un somn atât de tare și fericit, în care trăia doar ca o plantă, fără durere, fără vis, fără dorință.

VIII

În ziua-n care era să se serbeze cununia Cezarei cu Castelmare, tatăl ei, marchizul Bianchi, muri de apoplexie în mijlocul paharelor și a comesenilor săi. Când ea-l văzu întins pe pat, genele încă deschise peste ochii sticloși, gura plină de spume, ea se răzimă de bolta unei ferești și privi dezgustată asupra acelui cadavru care nu-și trăise decât sie și care, spre a-și împlini patime care aveau să aibă acest sfârșit, era s-o vândă pe ea, chipul de Madonă, omului pe care-l ura mai mult în lume.

Când Castelmare se prezentă, începu s-o mângâie:

— Contesă, zise el, părintele d-tale a murit și ai rămas fără alt sprijin în lume decât mine, viitorul d-tale bărbat.

— Ba și fără acesta, zise ea, căci d-ta ai încetat de-a fi viitorul meu bărbat — sau cel puțin anul meu de doliu au depărtat această fericită perspectivă. Vei bate iar la ușa mea după un an.

Castelmare ieși nemulțumit, aruncându-i o ultimă privire de ură neîmpăcată. Francesco o sfătui de-a părăsi orașul, unde era expusă urmăririlor crudului ei adorator, și să se retragă la o mănăstire de călugărițe în apropiere de câteva ore — unde ea se și duse după înmormântarea tatălui ei.

Ea slăbise de grijă, sărmana copilă... despre Ieronim nu mai auzise nimica, numai cât că barca lui Francesco, în care el se pornise pe mare, se găsise sfărâmată la țărmuri, astfel încât ea-l crezu înecat, mort de mult.

În murii liniștiți ai mănăstirii ea se regăsi pe sine însăși. Chilia ce i se dedese era cu fereasta-nspre grădină și mare; și adesea, trăgând zăvorul la ușă

ca să nu fie supărată de intrarea nimănui, ea privea ore întregi la înmiirea undelor depărtate ce se pierdeau în orizon, la prăvălatica grădină, frumoasă și sălbătăcită, care-și înrădăcinase hățișurile și arborii până lângă țărm; sau alte dăți, pierzându-se printre aleile umbroase, ea plivea firele de iarbă de pe cărare sau se ascundea într-un boschet aproape de țărm, în care ședea ore întregi, adâncită în dorul ei fără de speranță.

În zile calde ea se dezbrăca și, lăsându-și hainele-n boschet, se cobora la mare. Chip minunat, arătare de zăpadă în care tânăra delicatețe, dulcea moliciune a copilăriei era întrunită cu frumusețea nobilă, coaptă, suavă, pronunțată a femeii. Prin transparența generală a unei pieliți netede se vedeau parcă vinele viorii și când piciorul ei atinge marea, când simte apele muindu-i corpul, surâsul său devine iar nervos și sălbatec, cu toată copilăria ei; în luptă cu oceanul bătrân ea se simte reîntinerind, ea surâde cu gura încleștată de energie și se lasă îmbrățoșării zgomotoase a oceanului, tăind din când în când cu brațele albe undele albastre, înotând când pe-o coastă, când pe spate, tologindu-se voluptos pe patul de valuri.

Începuse a însera și ea iar se lăsa amorului ei cu marea, iar surâdea în fața valurilor cu acea intensivă și dulce voluptate. Își golise gâtul ei de ninsoare, își despletise părul pe umerii rotunzi și pe sânii crescuți în sete de amor, până rămase goală și frumoasă ca o statuă antică, având înaintea acestei din urmă avantajul vieții, acea pieliță caldă, dulce, netedă care lăsa urme dac-o atingeai. S-aruncă în mare și începu să-noate, puindu-și drept țel de ajuns niște stânci ce le vedea un sfert de ceas departe de țărm.

Undele liniștite o duceau și în curând ajunse la stâncile din mare. Ea merse-ncetinel de-a lungul lor, rezemându-și mâinile de pereții de piatră, ajunse la o peșteră din care curgea sfâșiat și

strălucind un izvor, intră mergând de-a lungul pârâului și deodată o panoramă cerească se deschise ochilor ei...

"D-zeule! ce rai! gândi ea — voi sta aici puțin". Ea merse-nainte prin iarba care, caldă și mirositoare, îi gâdila corpul, s-aruncă în lacul limpede ca lacrima, a cărui apă o făcea mai să adoarmă, fugea apoi prin dumbrava de portocale, gonită de fluturi și albine... Era nebună, ca un copil rătăcit într-o grădină fermecată de basme. În urmă, văzând că soarele se-nclinase, ea se întoarse pe calea pe care venise, dar care fu spaima ei când nu văzu nici o ieșire.

Ce să facă? Cu gândul că s-a rătăcit își mai primblă ochii de jur împrejur... nicăieri o ieșire...

"Ah! gândi, și ce-ar fi de aș petrece o noapte în acest rai fermecat? Cine mă vede și cine mă știe?"

. . . . . .

Se făcuse noaptea. Stelele mari și albe tremurau pe cer și argintul lunii trecea, sfâșiind valurile transparente de nouri ce se-ncrețeau în drumu-i. Noaptea era caldă, îmbătată de mirosul snopurilor de flori; dealurile străluceau sub o pânză de neguri, apa molcomă a lacului ce-nconjura dumbrava era poleită și, tremurând, își arunca din când în când undele sclipitoare spre țărmii adormiți. Și-n mijlocul acestei feerii a nopții lăsate asupra unui rai înconjurat de mare trecea Cezara ca o-nchipuire de zăpadă, cu părul ei lung de aur ce-i ajungea la călcâie... Ea mergea încet... Toate visele, toată încântarea unei aromate nopți de vară îi cuprinsese sufletul ei virgin... ar fi plâns! Își aducea aminte de amantul ei și-i părea că-i Eva-n paradis, singură cu durerea ei. Ea veni lângă lac și văzu cărare de prund pe sub apă. Începu să treacă și apa fugea rotind împrejurul gleznelor ei... Ea se uită l-acea dumbravă încântată... o dorință de fericire îi cuprinse sânul... era atât de însetată de amor ca copilul cel tânăr și fraged, buzele ei erau uscate de dorința unei sărutări, cugetarea ei era împătimită

ca un strat cu florile pe jumătate veștezite de arșiță. Când ajunse în dumbravă umbra mirositoare a arborilor nalți arunca un reflect albastru asupra pieliței ei, încât părea o statuă de marmură în lumină viorie... Deodată ea văzu prin arbori o figură de om... gândea că-i o închipuire a ei, proiectată pe mrejele de frunze... și acel chip luă din ce în ce conture mai clare... era el.

"Ah! gândi ea zâmbind, ce nebună sunt... pretutindenea el, în frumusețea nopții, în tăcerea dumbrăvilor"... El s-apropie... El credea asemenea că are-o-nchipuire aievea înaintea lui... O privi lung, se priviră lung.

Când îi luă mâna... ea țipă.

— Cezara, strigă el, cuprinzând-o-n brațele lui... Cezara! ești o închipuire, un vis, o umbră a nopții zugrăvită cu zăpada luminii de lună? Sau ești tu? tu?

Ea plângea... nu putea răspunde. Se credea nebună, credea că-i vis, ș-ar fi vrut numai ca vecinic să ție acel vis.

— Tu ești? Chiar tu? întrebă ea cu glasul înecat căci toată cugetarea ei se-mprospătase, toate visele ei reveneau splendide și doritoare de viață... Ea nu se mai sătura privindu-l... și uitase starea în care era

. . . . . .

Table of Contents

Cezara
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII

Table of Contents

Cezara	1
I	2
II	6
III	10
IV	16
V	20
VI	26
VII	32
VIII	36